

φαντασιώδει κόσμῳ, ὃν ἐδημιούργησεν εἰς ἑαυτόν, ἢ παρούσα ἐκάστης μονάδος κατάστασις νὰ ἔχη τὸν λόγον τῆς ἐν τῇ προγενεστέρῃ καταστάσει. Δέον ἐκάστη πρᾶξις νὰ ᾖ τὸ ἀποτέλεσμα πασῶν τῶν προγεστέρων διατάξεων, ἢ δὲ ἐλευθερία ἦν ἀπονέμει τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ κόλπῳ ἐνὸς σύμπαντος ἐνθα τὸ πᾶν προκαταβολικῶς κεκανόνισται οὐκ ἔστιν ἐκείνη ἢ ἐκαστος ἡμῶν αἰσθάνεται ἐντὸς ἑαυτοῦ.

Ἐτερός τις ἐπιφανῆς μεταφυσικὸς ὁ Σπινόζας, καὶ τοι ἀναγνωρίζων ὅτι ἡ συνείδησις ἐπιμαρτυρεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἐλευθερίαν του, διατείνεται ἐν τούτοις νὰ συμβιδάσῃ τὸ ἀναντίρρητον τοῦτο γεγονός μετὰ συστήματος ἐν ᾧ ἡ τοῦ πεπωμένου ἀρχὴ ἐξικνεῖται μέχρι τῶν τελευταίων τῆς συνεπειῶν. Κατ' αὐτὸν ἐκάστη τῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μεταποιήσεων ἔχει τὴν ἑαυτῆς αἰτίαν ἐν προηγουμένη μεταποιήσει, ἥτις καὶ αὕτη ἔχει τὴν αἰτίαν τῆς εἰς ἑτέραν καὶ οὕτως ἐπ' ἀπειρον. Πρᾶξις παράγει ἑτέραν πρᾶξιν, κίνησις παράγει ἑτέραν κίνησιν, ὡσπερ κύμα ἤθελεν ὠθεῖ ἕτερον κύμα ἐν ὠκεανῷ ἄνευ αὐτῆς. Ἄλλ' αἱ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μεταποιήσεις εἰσὶν ἄκρως περίπλοκοι, καὶ μεταξὺ αὐτῶν αἱ μὲν σαφῶς ἀναφαίνονται εἰς τὴν συνείδησιν, αἱ δὲ εἰσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον κεκαλυμμένα διὰ σκότους. Ὅθεν τί συμβαίνει ὅταν πράττω οὕτως ἢ ἄλλως, ὅταν ἐπὶ παραδείγματι ἐγείρωμαι ὅπως ἐξέλω εἰς περίπατον; Διάφοροι αἰτίαι συντρέχουσιν ὅπως ἐπενέγκωσι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ἢ τῶν ὀργάνων μου διάθεσις, ἢ τῆς φαντασίας μου κατάστασις, ἢ θερμότης ἢ τὸ ψῦχος, τὸ τοῦ οὐρανοῦ γαλήνιον, τὸ τῆς θερμοκρασίας εὐκραεὶς κτλ. Τῶν αἰτίων τούτων τινὰ εἰσὶ μοι μᾶλλον ἢ ἤττον γνωστά, ταῦτα δὲ ἀποκαλῶ αἰτία τῆς ἐνεργείας μου, ἄλλα δὲ ἐνεργοῦσι κρύβδην, ἅτινα οὐκ εἰσι τὰ ἤττον κρίσιμα. Ἄγνωστων τῶν τελευταίων τούτων αἰτίων ῥοπήν, μὴ ἀνευρίσκων ἐν τοῖς γνωστοῖς ἀρκοῦσαν ἐξήγησιν τῆς ἐμῆς ἀποφάσεως, διατεθειμένος ἄλλως τε νὰ παραστήσω εἰς ἑμαυτὸν ὑπερμεγέθη τὴν ἰδίαν ἑμαυτοῦ δύναμιν, ὑπερηδόμενος ἐπὶ τῷ αἰσθήματι τῆς ἀνεξάρτησις καὶ τοῦ μεγαλείου μου, φαντάζομαι ἐγὼ αὐτὸς ἐξ οἰκειᾶς δυνάμεως αὐτογνωμόνως καὶ ἀναιτιῶς ἀπεφάσισα, τὴν δὲ φαντασιώδη ταύτην δύναμιν, τὸ κενὸν καὶ μάταιον τῆς ἀδυναμίας καὶ ὑπεροφίας μου προσαγορεύω διὰ τοῦ ἐπιδεικτικῆς καὶ πομπῶδους ὀνόματος τοῦ αὐτεξουσίου.

(Ἔπεται τὸ τέλος).

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Persia ἢ Ἀπομνημονεύματα Περσικά, ὑπὸ Laugelot Dowdall, M. A., Ch. Ch., Oxon. L. L. B. (T. C.), DF. R. G. S., Late classical scholar first Lenior moderator, triple gold medallist, Student etc. Classical examiner to trin. coll., London. — Cambridge. Jones and Piggot. Frinity street. 1881.

Καίτοι βραδέως, ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς περιῆλθεν ἀνά χεῖρας ἡμῶν ἢ ἐν λόγῳ ἱστορικῆ μονογραφία τοῦ αἰδεσιμωτάτου καὶ πολυμαθοῦς Ἀγγλοῦ ἀββᾶ κ. Λ. Δόουδαλ, ἐν τούτοις καθήκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ διατρίψωμεν ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει ὁ χώρος τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ, ἐπ' αὐτῆς, καὶ διότι ἐγκληματικῆ ἀποβαίνει ἢ παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου ἀδιαφορία πρὸς ἔργα, ἀναγόμενα εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα, καὶ διότι ἐκ τῶν ἐν λόγῳ βιβλίου ἀπεκομίσασμεν τὰς κρατίστας τῶν ἐντυπώσεων. Ὁ κ. Δόουδαλ βεβαίως δὲν εἶνε ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ξένων τῶν μετὰ ζέσεως ἐπιδοθέντων εἰς τὴν μελέτην τῆς ἡμετέρας γλώσσης καὶ φιλολογίας, οὐχ ἤττον ἢ πύκνωσις τῶν φαλάγγων τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Ἑλληνιστῶν πρέπει νὰ παρακολουθῆται μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρ' ἡμῶν, τοῖς ὁποίοις μονονουχὶ ἄγνωστοι τυγχάνουσιν οἱ πλεῖστοι τούτων, ἐν ᾧ συγχρόνως φέρονται γνωστότατα ἀνά τὸ Πανελλήνιον διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου τὰ ὀνόματα τῶν εὐτελεστέρων συγχρόνων συγγραφεῶν. Βεβαίως δὲν ἐπανορθοῦμεν τὴν ἀδικίαν διὰ τῶν ὀλίγων ὧδε γραμμῶν ἡμῶν ἐπὶ τῆς πραγματείας τοῦ κ. Δόουδαλ, ἀλλὰ πράττομεν τοῦλάχιστον τὸ ἐφ' ἡμῖν.

Ἡ κρίσις βιβλίων, οἷον τὸ ἀνά χεῖρας ἡμῶν, παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν ζητημάτων πρὸς ἐξέτασιν. Καὶ τούτων μὲν βεβαίως πολλὰ θὰ ἠδύνατό τις νὰ παρηθῆσῃ, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν χαρακτῆρων παρ' ἀνδρὸς ξένου, καίπερ τοσοῦτω ἐγκύψαντος ὡς καταφαίνεται ἐν τῇ μελέτῃ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῶν, ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲ ἡμῶν οὐδὲ τοῦ παρόντος εἰσι. Καὶ τὸ ζήτημα ὅμως τῆς γλώσσης, τοῦ ὄργανου τούτου πρὸς τὴν ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν, ἐν παντὶ συγγράμματι, μάλιστα δ' ἐν τῷ παρόντι, ἐνθα ξένος συγγραφεὺς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος, τοῦ τόσῳ ποικίλου καὶ ἑλαστικοῦ, ἀποβαίνει ἐκ τῶν σπουδαιωτέρων. Κατὰ πόσον ἐγκρίνομεν τὴν παρὰ τῶν ξένων τάσιν περὶ τὸ γράφειν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ φωνῇ δὲν ἀποφαινόμεθα ἐνταῦθα, διότι τοῦτο εἶνε ζήτημα ὅλως ἰδιαιτερον, σημειοῦμεν μόνον, ὅτι ἱκανοὶ καὶ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἀγγλων ἀπεπειράθησαν τούτου καὶ ἱκανοὶ ἤγαγον εἰς φῶς διατριβὰς καὶ βιβλία γεγραμμένα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ. Εἰς τοῦτο δὲ συντείνει φαίνεται ἢ παρὰ τοῖς αὐτόθι λυκείοις ὑποχρεωτικῆ θεματογραφία καὶ τὰ ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν γυμνάσματα. Μεταξὺ τῶν ξένων τούτων Ἑλληνιστῶν, ὧν τινων περιῆλθον ἡμῖν τὰ συγγράμματα, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ κ. Δόουδαλ εἶνε ἐκ τῶν δυναμένων νὰ καυχήθωσιν ὅτι ὡς ἔνεστι προσήγγισε πρὸς τὸν ἀρχαῖον λόγον. Τὸ ἐγκρατὲς καὶ ἡ ἀπλότης τοῦ ὕφους, τὸ εἰς μέγαν βαθμὸν παρθενικὸν τῆς κυριολεξίας, τὸ εὐτακτον καὶ ὁμαλὸν τῆς φράσεως καὶ τὸ δυσκολώτερον ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἰδιώματι — ἡ ἀρμονικὴ καὶ ἐγνωσμένη χρῆσις καὶ τάξις τῶν μορίων, εἶνε προτερήματα ἱκανὰ νὰ καλύψωσι μικρότερα ἑλαττώματα, ὁποῖων ἀδύνατον νὰ στερηῆται βιβλίον ὑπὸ τοιαύτας, ὡς εἶπομεν, δυσχερεῖς συνθήκας γραφόμενον.

Ὡς πρὸς τὸ ἱστορικὸν περιεχόμενον τοῦ βιβλίου ὀλίγα ἔχο-

μεν νὰ εἴπωμεν, καθ' ὅσον ὁ συγγραφεὺς δὲν δαπανᾷται περὶ λεπτομερείας καὶ κρίσεις καὶ νεωτερισμοὺς, παρέχοντας ἡμῖν καινόν τι πρὸς ἐξέτασιν, ἀλλ' ἀνατρέχων εἰς σαφεῖς καὶ ὑγιεῖς πηγὰς, διατρέχει τὸ θέμα αὐτοῦ ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τελευτῶν ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς κατέκλισαν τὴν οἰκουμένην οἱ Ἄραβες, καταλύσαντες τοσοῦτ' ἐνδοξὸν ἀρχήν. Μετὰ θαυμαστῆς ἐπιγνώσεως καὶ διαυγείας ιστορικῆς διανοίας ὁ κ. Δόουδαλ, δραττόμενος τῶν ἀξιοσημητοτέρων καὶ παραλείπων τὰ μφισθητούμενα καὶ ἀνάξια λόγου περατοῖ τὴν διατριβὴν αὐτοῦ, παρουσιάζων ἐν συντόμῳ λαμπρὸν σκιαγράφημα ὡραίας ιστορικῆς ἐποχῆς, σκιαγράφημα κλασσικὸν εἰς γραμμὰς καὶ Ἑλληνικώτατον εἰς παράστημα.

Καὶ συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ κρατίστῃ διεξγωγῇ τοῦ θέματος, οὐ ἐπελάβετο, καὶ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται παρ' ἡμῶν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων τῷ κ. Δόουδαλ καὶ τὰ κραιφνῆ ταῦτα συναισθήματα διαβιβάζομεν διὰ τοῦ «*Ἀπόλλωνος*» τῷ σοφῷ ἀνδρὶ.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Πῶς ἐργάζονται οἱ συγγραφεῖς. Πολλοὶ τῶν μεγάλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν δυσκόλως καὶ ἐπιπόνως ἔγραψαν τὰ ἔργα των. Ὁ διάσημος τῆς Ἀγγλίας ιστοριογράφος Gibbon ἀνεμέτρα διὰ βημάτων τὸ δωμάτιόν του ἐπὶ πολλὰς ὥρας μὲ χρις ὅτου κατορθώσῃ νὰ γράψῃ μίαν καὶ μόνην πρότασιν, καθ' ἣν καὶ ὁ ἴδιος νὰ μένῃ εὐχαριστημένος, ἐκ δὲ τοῦ ἡμερολογίου του νὰ δηλοῦται ὅτι ἐπὶ τινὰς ἡμέρας οὐχὶ πλεῖον τῆς μιᾶς σελίδος τῆς ιστορίας του εἶχε φέρεῖ εἰς πέρας. Ὁ φυσιοδίφης Buffon, ἠργάζετο σχεδὸν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Οὐδὲ μίαν πρότασιν ἔγραψε πρὶν ἢ ἀποπερατώσῃ ταύτην ἐν τῇ κεφαλῇ του μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου στοιχείου. Πρὸς δὲ ὁ Rousseau ὁμολογεῖ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ, πόσον κοπιῶδες ἀπέβαιεν αὐτῷ τὸ γράφειν, καὶ ποσάκις ἐπεδιόρθωσε καὶ ἐπεξεργάσθη τὰ ἔργα του. Ὁμοίως ὁ Ἰωάννης von Müller δὲν ἔγραψεν εὐκόλως· ἐπειδὴ δὲ ἤθελε νὰ ἦναι πάντοτε ὅσῳ τὸ δυνατὸν βραχύς, μετεσχημάτιζε τὸ συγγραφὴν δις καὶ τρίς πρὶν ἢ παραδώσῃ τοῦτο εἰς τὴν δημοσιότητα. Ὁ Börne ἔγραφε πολὺ δυσκόλως, ἐνίοτε δ' ἐκάθητο ὀλόκληρον ἡμέραν διὰ μίαν καὶ μόνην πρότασιν. Ἐπίσης ὁ Ἑρρικός Heine, οὕτινος τὰ τε ἔμμετρα καὶ πεζὰ τόσον εὐκόλως φαίνονται ὅτι ἠύτοσχεδιάσθησαν, ἐπεξεργάζετο πάντοτε περιδεῶς τὸ γραφέν. Τοῦναντίον δ' ὁ Γκαίτε εἰργάζετο εὐχερῶς. Τὰ πλεῖστα αὐτοῦ ἔργα, ὡς γνωστὸν, ὑπηγόρευε, σπανίως δὲ μετέβαλλέ τι. Τὰ ἔργα αὐτοῦ Götz von Berlichingen, Werther's Leiden, καὶ Hermann und Dorothea, ἔγραψαν εἰς τὸ διάστημα 4—6 ἑβδομάδων. Πάντων ὁμοῦ εὐχερέστερον εἰργάζετο κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ὁ λόρδος Βύρων. Τὸ ἔργον αὐτοῦ Braut von Abydos ἔγραψεν εἰς 14 ἡμέρας· διὰ τινὰ δὲ ὠδὴν τοῦ Δὸν Ζουὰν ἐχρειάσθη τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα. Ἐπίσης ὁ Δου-

μᾶς (πατὴρ) ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ τάχους ἐργαζομένους συγγραφεῖς. Τοῦναντίον δ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐργάζεται βραδέως καὶ μετὰ μεγάλου κόπου. Τὴν αὐτὴν τύχην εἶχε καὶ ὁ Balzac, ὅστις εἰς τὰς διορθώσεις οὐδέποτε ἦτο ἔτοιμος, καταστάς οὕτω φόβητρον τῶν τυπογράφων. Παροιμιώδεις εἰς τὴν εὐχέρειαν τῶν προϊόντων αὐτῶν ἦσαν ὁ Galderon καὶ ὁ Lope de Vega, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος ἔγραψεν ἐν ἡμισεῖα μόνον ἡμέρᾳ δραματικὸν πόνημα, οὕτως δὲ ἡ ἰσπανικὴ ἐθνικὴ σκηνὴ ἀπέκτησεν ὡς ἔγγιστα 2000 πρωτοτύπων δραμάτων. Ὁ Walter Scott ὁμοίως κατατάσσεται ἐν τῇ τιμητικῇ ταύτῃ χορείᾳ. Ἡ χεὶρ τοῦ γραφέως εἰς τὸν ὑπηγόρευε δὲν ἠδύνατο συνήθως νὰ τὸν ἀκολουθῇ, καὶ ὁμοῦ σπανίως παρίστατο ἀνάγκη ὅπως μετέπειτα μεταβληθῇ τι.

ΠΟΙΗΣΙΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΜΙΚΡΗ . . .

Τὸ ξέρετε· εἶναι μικρὴ — μικρὴ χαριτωμένη
καὶ ὄλοι ὄλοι μὲ γελοῦν πῶς πῆρε τὴ καρδίᾳ μου . . .
ἄ, δὲν εἰσεύρουν τί θὰ 'πῆ ἀγάπη ὅπου βγαίνει
κρυφ' ἀπ' ἀγγελικὴ θωρεξιά—καὶ λάμπει 'ς τὴ θωρεξιά μου!

'Αγάπη ποῦ μοσχοβολᾷ χωρὶς νὰ τὴ μυρίσῃς
καὶ ζῆ γὰρ σένα μουστικά, δροσάτη, 'ντροπαλή'
ποῦ σ' ἔρχεται γονατιστὸς τὴ κόρη νὰ φιλήσῃς
καὶ τὴ κρυφὴ ἀγάπη της ν' ἀρπάξῃς 'ς τὸ φιλί.

'Οχι· δὲν εἶναι ψέμματα, εἶναι μικρὴ ἀκόμα·
μὰ μέσ' τὸ νοῦ μου ἡ μικρὴ ἀγάλλια μεγαλώνει
κι' ἀπὸ τὴν ὄψι τὴ χλωμὴ καὶ τὸ γλυκὸ της στόμα
κρυφὴ ἐλπίδα μοῦ γελᾷ — γελᾷ καὶ θανατώνει . . .

Μικρὴ! . . . ἔτσι τὸν ἔρωτα μικρὸ παιδί τὸν λένε
καὶ πίνουν ἀπ' τὰ χεῖλη του τὸ μέλι τὸ πικρὸ . . .
μ' αὐτ' ὁμοῦ πάλι τὸ παιδί μαραίνονται καὶ κλαίνε·
φταίω, ἂν κλαίω καὶ ποιά κ' ἐγὼ γὰρ τὴ μικρὴ;

'Οχι! . . . Δὲν μοῦπε ἡ μικρὴ πῶς μ' ἀγαπᾷ ἀκόμα·
μὰ βλέπω μέσ' τὰ μάτια της γραφτὸ τὸν ἔρωτά μου
κ' ἔνα τριαντάφυλλο ἀχνὸ — τὸ παιδικὸ της στόμα,
ὡσὰν νεροῦ σταλαγματιά, διψᾷ τὸ ὄνομά μου.

'Α, τί ὡραία! ἡ δροσὰ νὰ εἶσαι 'ς τὸ λουλουδί,
ὅπου ἐπρωτοζήλεψε νὰ πάρῃ γὰρ στολή του·
νὰ εἶσαι ὄνειρο κρυφὸ, φτερό 'ς τὸ ἀγγελοῦδι,
ποῦ μόλις κάνει πῶς πετᾷ — καὶ νὰ πετᾷ μαζύ του! . . .

Δ. Ν. ΦΥΣΤΕΡΗΣ.

ΤΗ ΦΙΛΑΤΗ ΜΟΥ . . .

Χθὲς ἐδάκρυσες ἰδοῦσα ἐνὸς τέτιγος τὸ πτόμα
'Αναυδὸν οἰκτρὸν καὶ ἄπουν ἐρριμένον εἰς τὸ χῶμα
'Ενῶ τὴν πρῶϊαν μόλις, πολυθέλητρός μοι φίλη,
Μὲ τὸ εὐθυμὸν του ἄσμα τὴν καρδίαν σου ἐκῆλει.

'Αρα γε κ' ἐμὲ ὅπταν ἴδῃς ἄπουν εἰς τὸ χῶμα
Θὰ μὲ βάνῃ μ' ἐν του δάκρυ τὸ οὐράνιον σου ὄμμα;

Ἐν Πειραιεῖ τῇ 7ῇ Ἰουλίου 1886.